

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 76 | 2022 | št. 1-2 (165) | str. 1–279

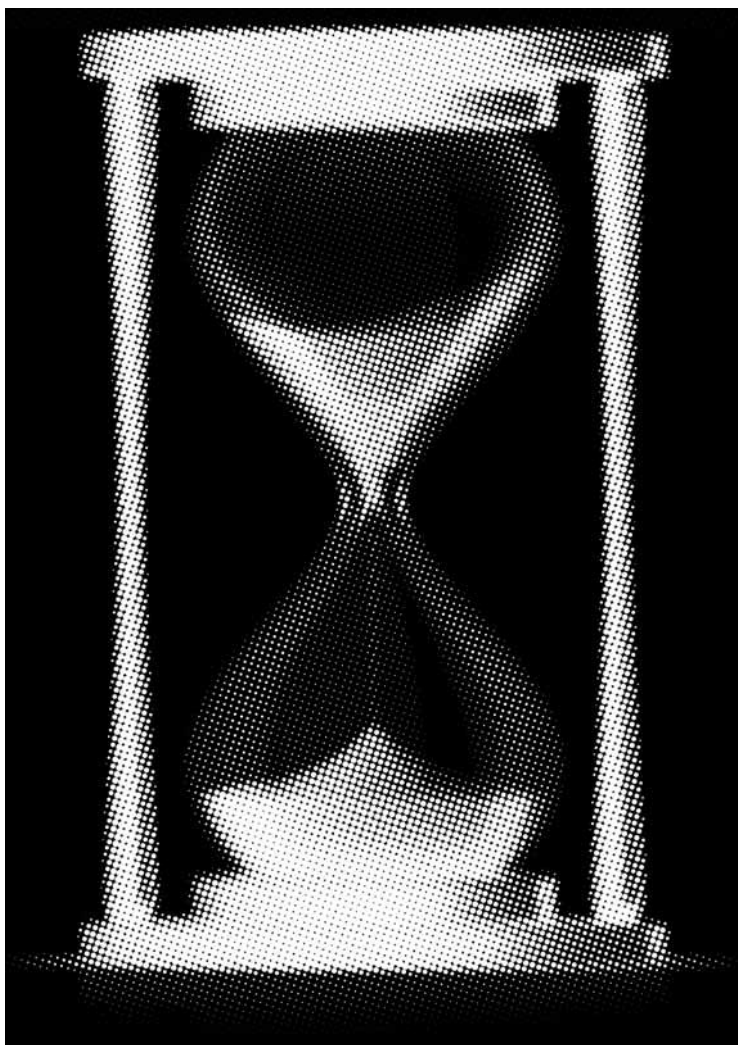

Mirja Jarak, *Ranokrščansko slikarstvo i skulptura u Iliriku u doba sv. Jeronima* • Marko Medved, *Una sconosciuta cappella di S. Girolamo a Rijeka (Fiume) nel contesto della tesi liburnica sull'ubicazione di Stridone* • Nataša Golob, *Prvi ljubljanski škof Sigismund pl. Lamberg: zadolžnica za knjige, izposojene 22. januarja 1478, in darilna listina, izstavljena 16. marca 1484* • Lilijana Žnidaršič Golec, *Studijske in osebne vezi članov »nemške nacije« iz slovenskih dežel na univerzah v Padovi in Bologni v drugi polovici 16. stoletja* • Lovorka Coralić, *Vojnici iz Ljubljane u mletačkim prekomorskim kopnenim postrojbama u 18. stoljeću* • Uroš Košir, *Vojška pokopališča in grobovi vojnih ujetnikov in vojakov iz prve svetovne vojne na območju med Trento in Kranjsko Goro* • Jelka Piškurić, *Prispevek k razumevanju organizacije in delovanja Črne roke: primer Franca Fraklja Ferdinand Kühnel, Memento Mori: Ethnisch-sprachliche Aspekte der (Süd-)Kärntner Erinnerungskultur* • Špela Bezjak, *Vloga materialnih virov in sodobni učni pristopi k arheološkim virom v osnovnih in srednjih šolah*

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 76 | 2022 | št. 1-2 (165) | str. 1–279

Izdaja
ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Ljubljana

GLASILO ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Mednarodni uredniški odbor: dr. Kornelija Ajlec (SI), dr. Tina Bahovec (SI),
dr. Bojan Balkovec (SI) (tehnični urednik), dr. Rajko Bratož (SI),
dr. Ernst Bruckmüller (AT), dr. Liliana Ferrari (IT), dr. Ivo Goldstein (HR),
dr. Žarko Lazarević (SI), dr. Dušan Mlacović (SI) (namestnik odgovornega
urednika), dr. Božo Repe (SI), dr. Franc Rozman (SI), Janez Stergar (SI),
dr. Imre Szilágyi (H), dr. Peter Štih (SI) (odgovorni urednik), dr. Marta
Verginella (SI), dr. Peter Vodopivec (SI), dr. Marija Wakounig (AT)

Za vsebino prispevkov so odgovorni avtorji, prav tako morajo poskrbeti za
avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to
potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in
navedbo vira.

Redakcija tega zvezka je bila zaključena 6. april 2022.

Prevodi: Saša Mlacović (angleščina, nemščina)

Oblikovanje in oprema: Vesna Vidmar

Sedež uredništva in uprave: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: (01) 241-1200,
e-pošta: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Letna naročnina: za leto/letnik 2022: za nečlane in zavode 32 €, za društvene člane 24 €,
za društvene člane – upokojence 18 €, za društvene člane – študente 12 €.
Cena tega zvezka v prosti prodaji je 16 € (z vključenim DDV).

Naročnina za tujino znaša za ustanove 45 €, za posameznike 35 €
in za študente 25 €.

Plačuje se na transakcijski račun: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Slovenija
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBASI2X

Sofi nancirajo: Publikacija izhaja s fi nančno pomočjo Javne agencije za raziskovalno
dejavnost RS

Prelom: ABO grafi ka d.o.o. – zanj Igor Kogelnik

Tisk: ABO grafi ka d.o.o., Ljubljana, maj 2022

Naklada: 780 izvodov

Zgodovinski časopis je evidentiran v naslednjih mednarodnih podatkovnih
bazah: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH),
Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences,
ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art,
Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

BULLETIN OF THE HISTORICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA (HAS)

International Editorial Board: Kornelija Ajlec, PhD, (SI), Tina Bahovec, PhD, (SI), Bojan Balkovec, PhD, (SI) (Technical Editor), Rajko Bratož, PhD, (SI), Ernst Bruckmüller, PhD, (AT), Liliana Ferrari, PhD, (IT), Ivo Goldstein, PhD, (HR), Žarko Lazarević, PhD, (SI), Dušan Mlacović, PhD, (SI) (Deputy Editor-in-Charge), Božo Repe, PhD, (SI), Franc Rozman, PhD, (SI), Janez Stergar (SI), Imre Szilágyi, PhD, (H), Peter Štih, PhD, (SI) (Editor-in-Chief), Marta Verginella, PhD, (SI), Peter Vodopivec, PhD, (SI), Marija Wakounig, PhD, (AT)

The authors are responsible for the contents of their articles, they must also secure copyrights for the published photographs and figures when necessary. Reprints of articles, photographs, and graphic material are only allowed with explicit permission of the editorial office and must be cited as sources.

The editing of this issue was completed on April 6, 2022.

Translated by: Saša Mlacović (English, German)

Design: Vesna Vidmar

Headquarters and Mailing Address: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, phone: +386 1 241-1200, e-mail: info@zgodovinskiasopis.si; <http://www.zgodovinskiasopis.si>

Annual Subscription Fee (for 2022): non-members and institutions 32 €, HAS members 24 €, retired HAS members 18 €, student HAS members 12 €.

Price: 16 € (VAT included).

Subscription Fee: foreign institutions 45 €, individual subscription 35 €, student subscription 25 €
Transaction Account Number: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2,
1520 Ljubljana LJBAS12X

Co-Financed by: Slovenian Research Agency

Printed by: ABO grafi ka d.o.o., Ljubljana, May 2022

Print Run: 780 copies

Historical Review is included in the following international databases: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskiasopis.si>
info@zgodovinskiasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

Razprave – Studies

- Mirja **Jarak**, Ranokršćansko slikarstvo i skulptura u Iliriku
u doba sv. Jeronima8–23
Early Christian paintings and sculpture in Illyricum in St Jerome's time
- Marko **Medved**, Una sconosciuta cappella di S. Girolamo
a Rijeka (Fiume) nel contesto della tesi liburnica
sull'ubicazione di Stridone24–33
The Unknown Chapel of St. Jerome in Rijeka in the Context
of Liburnian Location of Stridon
- Nataša **Golob**, Prvi ljubljanski škof Sigismund pl. Lamberg:
zadolžnica za knjige, izposojene 22. januarja 1478,
in darilna listina, izstavljena 16. marca 148434–82
Sigismund of Lamberg, the First Bishop of Ljubljana:
A Borrower's Note from 1478 and a Deed of Donation from 1484
- Lilijana **Žnidaršič Golec**, Študijske in osebne vezi članov
»nemške nacije« iz slovenskih dežel na univerzah
v Padovi in Bologni v drugi polovici 16. stoletja.....84–126
Study-Related and Personal Ties of Members of the "German Nation"
from Slovene Lands at Universities in Padua and Bologna in
the Second Half of the 16th Century.
- Lovorka **Čoralić**, Vojnici iz Ljubljane u mletačkim prekomorskim
kopnenim postrojbama u 18. stoljeću.....128–139
Soldiers from Ljubljana in Venetian Overseas Land Troops
in the 18th Century
- Uroš **Košir**, Vojaška pokopališča in grobovi vojnih ujetnikov
in vojakov iz prve svetovne vojne na območju med Trento
in Kranjsko Goro140–159
Military Cemeteries and Graves of Prisoners of War and Soldiers
from World War I in the Area between Trenta and Kranjska Gora
- Jelka **Piškurić**, Prispevek k razumevanju organizacije in
delovanja Črne roke: primer Franca Fraklja160–183
Towards Understanding the Organization and Operation of
the Black Hand: The Case of Franc Frakelj

Ferdinand Kühnel , <i>Memento Mori</i> : Ethnisch-sprachliche Aspekte der (Süd-)Kärntner Erinnerungskultur	184–219
Memento Mori: Ethnic and Linguistic Aspects of (South-) Carinthian Culture of Remembrance	
Špela Bezjak , Vloga materialnih virov in sodobni učni pristopi k arheološkim virom v osnovnih in srednjih šolah	220–236
The Role of Material Sources and Modern Teaching Approaches in Basic and Secondary Schools	

V spomin – In memoriam

Milica Kacin Wohinz (Marta Verginella)	238–249
Jože Mlinarič (Boris Hajdinjak)	250–253

Ocene in poročila – Reviews and Reports

Handbuch zur Geschichte Südosteuropas, Bd. 1, 2 (Peter Štih)	256–257
Ante Tresić Pavičić, Povijest Hrvata pod narodnim vladarima (619-1102) (Ignacij Voje)	258–262
Tomaž Lazar, Oklepi iz Narodnega muzeja Slovenije. Zaščitna oprema od visokega srednjega do zgodnjega novega veka (Jernej Kotar)	263–265
Boris Golec: Valvasorji: med vzponom, Slavo in zatonom (Dejan Zadravec)	266–269

Sergij Vilfan, Opera selecta. Pravotvornost in pravo v zgodovini Slovencev in njihovih sosedov (Anton Snoj)	270–272
Mojca Šorn, Pomanjkanje in lakota v Ljubljani med veliko vojno (Irena Selišnik)	273–275

* * *

Navodila avtorjem prispevkov za Zgodovinski časopis	276–279
Instructions for Authors	

Ocene in poročila

Tomaž Lazar, **Oklepi iz Narodnega muzeja Slovenije. Zaščitna oprema od visokega srednjega do zgodnjega novega veka**. Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 2021, 381 strani.

V letu 2021, ko je Narodni muzej Slovenije praznoval dvestoletnico obstoja, je v njegovi založbi kot šestnajsti zvezek v seriji *Viri – Gradivo za materialno kulturo Slovencev* izšla monografija kustosa dr. Tomaža Lazarja, posvečena predstavitvi zaščitne opreme od visokega srednjega do zgodnjega novega veka, ki jo hrani osrednja slovenska muzejska ustanova. Gre za številčno enega najmanjših, a zgodovinsko najpomembnejših delov zbirke orožja in bojne opreme. Knjiga je tako še en velik korak v avtorjevih prizadevanjih k njenemu ovrednotenju in predstavitvi javnosti.

V primerjavi z nekaterimi tujimi, hranijo slovenski muzeji razmeroma malo ostankov opreme nekdanjih bojevnikov. To kar nekoliko preseneča, če pomislimo na bogato zgodovino vojaških spopadov v tem prostoru. Pri preučevanju tega gradiva je zato treba uporabiti zelo širok nabor raznovrstnih virov in iskati analogije v zbirkah drugih domačih in predvsem tujih ustanov. To metodologijo je avtor pri svojem delu izpopolnil skoraj do potankosti, saj je sistematično obdelal vse znane pisne vire in materialne ostanke, kot nepogrešljivo dopolnilo k njim pa še med zgodovinarji pogosto premalo upoštevane likovne upodobitve, med katerimi prednjačijo srednjeveško stensko in tabelno slikarstvo, portreti ter viteški nagrobniki. Tu se prav tako ni omejil na ozemlje Slovenije, temveč je segel tudi v zamejstvo in dlje v tujino. Rezultate, pridobljene s študijem raznovrstnih virov, je podprl z izsledki eksperimentalne arheologije in naravoslovnimi analizami.

Knjiga ima dvanajst smiselno oblikovanih poglavij. Kot je pri takšnih monografijah v navadi, se je avtor najprej osredotočil na zgodovino nastajanja zbirke orožja in bojne opreme v Narodnem muzeju Slovenije ter njeno dosedanje preučevanje. Posebej zanimivo je naslednje poglavje, v katerem je strnjeno predstavljen slovenski prostor v srednjem in zgodnjem novem veku z vidika vojaškega dogajanja. Poznavanje širšega konteksta je namreč nujno potrebno za razumevanje obravnavane tematike, saj sta se tako vojaška taktika kot bojna oprema nenehno prilagajali novim razmeram oziroma potrebam in jih do neke mere tudi narekovali. V nadaljevanju je izčrpno predstavljena zaščitna oprema na Slovenskem iz srednjega in zgodnjega novega veka. Kot se je pokazalo, je materialnih ostankov presenetljivo malo, zato je avtor oborožitev nekdanjih bojevnikov poskusil prikazati z uporabo zelo širokega

nabora virov in iskanjem analogij v tujini. Tu je treba še enkrat poudariti izčrpno analizo plemiških nagrobnikov in stenskih upodobitev v cerkvah.

V naslednjih poglavjih, osrednjem delu monografi je, se je osredotočil na opis konstrukcijskih značilnosti in načine izdelave zaščitne opreme. Tu je pokazal izvrstno poznavanje tematike, saj je strnjeno prikazal razvoj ščitov in različnih vrst oklepa od najzgodnejših začetkov do danes. In ne samo to, izsledke raziskav virov in literature je podprl s spoznanji eksperimentalne arheologije, tudi lastnimi. Prav vključitev slednjih daje knjigi dodatno težo, kajti materialne zapuščine ni mogoče zadovoljivo obdelati zgolj s teoretičnim delom. Bralec tako lažje spozna obrtne tehnike srednjeveških in zgodnjenovoveških mojstrov ter funkcijo bojne opreme.

Prva asociacija ob misli na oklep je pogosto celopostavna ploščna garnitura, a pot do nje ni bila preprosta. Razvoj oklepov je bil namreč zelo dolg in je vodil od enostavne usnjene in tekstilne do kovinske, verižne ter nazadnje ploščne zaščite. Obrtni mojstri so bili odvisni od zmogljivosti metalurških obratov, ti pa vse do zgodnjega novega veka niso bili sposobni ponuditi primernih polizdelkov za izdelavo celopostavne ploščne garniture. Posebej velja omeniti avtorjevo opažanje, da se je z zatonom okleparske obrti izgubilo ogromno znanja, ki ga danes z delnim uspehom poskuša oživiti eksperimentalna arheologija.

V desetem poglavju je katalog 66 predmetov iz zbirke orožja in bojne opreme v Narodnem muzeju Slovenije, gre pa večinoma za fragmente ščitov, verižnine in ploščnih oklepov. Vse kataloške enote poleg opisa vsebujejo navedbo materiala, teže, dimenzij ter provenienco in način pridobitve, če sta znana. Najzanimivejši predmet je zagotovo maksimilijanski ploščni oklep, izdelan na začetku tridesetih let 16. stoletja v delavnici nürnberškega okleparskega mojstra Valentina Siebenbürgerja, ki sodi med reprezentativnejše eksponate Narodnega muzeja Slovenije.

Avtorjevo delo dopolnjujejo štirje prispevki o naravoslovnih analizah izbranih predmetov iz muzejske zbirke, ki so jih opravili angleška strokovnjaka Alan Williams in Edwin Wood ter raziskovalci iz slovenskih institucij Jakob Kraner, Peter Fajfar, Borut Zorc, Matjaž Knap, Marijan Nečemer in Borut Žužek. Njihovi izsledki so dragocen doprinos k boljšemu razumevanju tematike, saj jasno kažejo, da na marsikatero vprašanje ni mogoče odgovoriti le z uporabo klasičnih zgodovinskih metod. Razkrivajo nam namreč ne le kakovost surovin in tehniko izdelave, temveč tudi poznejše restavratorske posege. Spoznanja bodo koristna tudi za prihodnje antropološke raziskave, saj so oklepi pomemben vir za ugotavljanje velikosti in teže ljudi v srednjem in zgodnjem novem veku. Preliminarni rezultati kažejo, da so bili v povprečju nižji in lažji od nas, pa tudi, da so bili bogatejši višji od revnejših.

Monografi ja Tomaža Lazarja je pomembna pridobitev za raziskovalce vojaške zgodovine slovenskega prostora v srednjem in zgodnjem novem veku. V marsičem gre za pionirsko delo, saj je avtor segel na področja, katerim do zdaj ne le pri nas, temveč tudi v tujini niso posvečali pozornosti. Z vzorno opravljenim raziskovanjem in izčrpno predstavitvijo je postavil nove standarde pri objavljanju gradiva slovenskih muzejev, zato upamo, da mu bodo v prihodnje sledili tudi ostali. Knjiga je vsebinsko zelo bogata in opremljena z veliko slikovnega gradiva, nič manj pohval pa si ne zasluži njena oblikovna plat. Gre namreč za prvi zvezek v seriji

Viri – Gradivo za materialno kulturo Slovencev, ki je izšel v prenovljeni podobi in večjem formatu. Monografi ja bo zagotovo dala pospešek nadaljnjemu raziskovanju zbirke in njenemu predstavljanju javnosti. Načrtovana angleška izdaja bo dragocen prispevek tujim strokovnjakom, saj je tovrstno gradivo iz slovenskega prostora v tujini še vedno slabo poznano.

Jernej Kotar

ISSN 0350-5774

ZČ | Ljubljana | 76 | 2022 | št. 1-2 (165) | str. 1–279